

Shodná tvrzení účastníků řízení

Petr Coufalík*

1 Úvodem

Cílem civilního sporného řízení je ochrana soukromých subjektivních práv a zájmů, a to prostřednictvím vydání spravedlivého rozhodnutí ve věci. Aby tohoto cíle mohlo být dosaženo, je třeba náležitě ozřejmit skutkový stav. Skutkový stav zjišťuje soud tak, že vyjde z tvrzení účastníků řízení, jejichž pravdivost následně ověřuje v procesu dokazování. Nicméně ne všechny skutečnosti je vždy nutné prokazovat. Dokazování nepodléhá například skutečnosti soudu známé *ex officio* nebo notoriety. Další skupinou tvrzení, která podle § 120 odst. 3 občanského soudního řádu¹ nemusejí podléhat dokazování, jsou shodná tvrzení účastníků řízení, na něž se blíže zaměříme v tomto příspěvku. Konkrétně nás bude zajímat, co se shodnými tvrzeními účastníků myslí, jaké následky v procesu dokazování vyvolávají a nakolik vážou soud a účastníky řízení. Jelikož projednávaná materie má relativně blízko k institutu doznání uplatňovanému například v Rakousku a Německu, tedy v zemích, které jsou našemu civilnímu soudnímu řízení velmi blízké, pokusíme se současnou právní úpravu a s ní související judikaturu porovnat s právní úpravou platnou v těchto zemích.

2 Shodná tvrzení v OSŘ

OSŘ upravuje nesporná tvrzení v § 120 odst. 3, který uvádí, že „soud může též vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků“. Toto ustanovení navazuje na § 6 věty první OSŘ, podle něhož „v řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny“. Úprava shodných tvrzení je již na první pohled stručná, a proto významnou roli při dotváření institutu nesporných tvrzení hraje judikatura a pak také procesualistika.

Shodnými tvrzeními lze rozumět taková tvrzení, na nichž se shodují strany řízení. Ke shodě může

dojít buď souhlasným prohlášením stran (procesní smlouvou²), nebo častěji prostřednictvím tvrzení jedné ze stran, která se shodují s tvrzeními druhé strany, přičemž není důležité, zdali jsou si účastníci vědomi důsledků svého procesního jednání, tedy nespornosti tvrzení.

V procesualistice se vedla polemika o tom, zdali lze považovat za shodná tvrzení i taková tvrzení, k nimž se druhá strana nevyjádří ani je nijak nepopře. Výklad ve prospěch této možnosti naznačil v minulosti Derka,³ avšak tento názor byl dalšími autory odmítnut. Například podle Mikulcové takováto konstrukce nemá oporu v zákoně, takováto fikce není výslovně stanovena a analogii nelze v tomto směru použít,⁴ nicméně Derkův návrh, že by nespornými byla ta tvrzení, která nebyla druhou stranou popřena, považovala za vhodnou inspiraci *de lege ferenda*.⁵ Také podle Ištvánka nemůže soud založit své rozhodnutí na skutečnosti, že tvrzení jedné ze stran nebylo popřeno druhou stranou.⁶ Jirsa pak s odkazem na rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 1. 2013, č. j. 2 Cmo 411/2012-83, uvádí, že pro fikci pravdivosti shodných skutečností nestačí, že účastník určitá tvrzení nerozporuje, neboť účastník musí výslovně prohlásit, že tato tvrzení činí nespornými.⁷

² V podrobnostech k procesním smlouvám viz COUFALÍK, Petr. Procesní smlouvy. In Petr Lavický. *Současnost a perspektivy civilního procesu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. S. 109-116, 8 s. ISBN 978-80-210-7686-0.

³ DERKA, Ladislav. Hranice neúplné apelace. *Právní rozhledy*. 2003, roč. 11, č. 6, s. 297. ISSN 1210-6410. Své názory posléze autor trochu korigoval v článku: DERKA, Ladislav. Občanské soudní řízení a zásada neúplné apelace. *Právní rozhledy*. 2003, roč. 11, č. 12, s. 613. ISSN 1210-6410.

⁴ MIKULCOVÁ, Lenka. Povinnost tvrzení a důkazní povinnost po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*. 2003, roč. 11, č. 9, s. 467. ISSN 1210-6410.

⁵ MIKULCOVÁ, Lenka. Nesporná tvrzení v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2004, roč. 12, č. 13, s. 504. ISSN 1210-6410.

⁶ IŠTVÁNEK, František. Opravdu jde o hranice neúplné apelace nebo o podstatu rozhodování?. *Právní rozhledy*. 2003, roč. 11, č. 10, s. 517. ISSN 1210-6410.

⁷ JIRSA, Jaromír. § 120. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: Kniha II. § 79 – 180*. 1. vydání. Editor Karel Havlíček. Praha:

* Mgr. Petr Coufalík, doktorand na Katedře občanského práva, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též „OSŘ“).

Domnívám se, že současná koncepce shodných tvrzení nepřipouští, že by se za shodná tvrzení ve smyslu § 120 odst. 3 OSŘ měla považovat veškerá tvrzení, která nebyla protistranou zpochybněna, nýbrž jen ta, která byla za shodná označena nebo o jejichž shodnosti není na základě jednání účastníků řízení pochyb. Tento závěr je významný z toho důvodu, že se shodnými tvrzeními se vážou významné právní následky (viz dále). Vzhledem k tomu jako shodná nelze označit taková tvrzení, která byla účastníky označena jako sporná či z jednání účastníků vyplývá jejich popírání, ani taková tvrzení, která nebyla označena jako shodná či jako sporná (tzv. nerozporovaná tvrzení). V tomto se lze tedy s uvedenými právními názory shodnout. Otázkou však zůstává, zdali nelze již za současné právní úpravy akceptovat i kategorii tzv. nerozporovaných tvrzení, a to s ohledem na znění § 6 OSŘ, podle něhož postupuje soud v řízení tak, že zjišťuje skutečnosti, které jsou mezi účastníky řízení sporné. Z tohoto znění by se totiž dalo dovodit, že soud nemá dokazovat nejen skutečnosti účastníky shodně označené, ale i skutečnosti účastníky toliko „nerozporované“. Rozdíl v obou kategoriích by se projevil především v širší možnosti jejich pozdějšího odvolání a v účincích ve vztahu k soudu, jak je tomu například v německé právní úpravě (viz dále).

2.1 Předmět shodných tvrzení

Judikatura Nejvyššího soudu dovodila, že účastníci mohou učinit nespornými pouze skutkové okolnosti případu, nikoliv jejich právní hodnocení nebo právní posouzení věci, která náleží soudům. Pokud tak přesto účastníci učiní a tvrdí právní hodnocení skutkových okolností, je pro soud zcela irelevantní, že jejich právní posouzení je shodné. Není tak například možné, aby se účastníci shodli na tom, že byla uzavřena smlouva či nikoliv,⁸ či kolik činí výše náhrady mzdy poskytovaná zaměstnanci při neplatném rozvázání pracovního poměru.⁹

Judikatura dále dovodila, že shodná tvrzení účastníků může soud vzít za svá skutková zjištění, jen jestliže obsahují údaje (poznatky) o skutkové stránce věci, které by se jinak musely prokazovat pomocí důkazních prostředků.¹⁰ Jinými slovy předmětem nesporných tvrzení nemohou být skutečnosti známé

z úřední povinnosti nebo skutečnosti obecně známé (tzv. notoriety).

2.2 Účinky a vázanost shodnými tvrzeními

Podle § 120 odst. 3 OSŘ soud může vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků, v důsledku čehož není třeba shodná tvrzení účastníků dokazovat. Podle Nejvyššího soudu je nadbytečným takový důkaz, jehož prostřednictvím mají být objasněny skutečnosti, které jsou podloženy shodnými tvrzeními účastníků, jež může soud vzít za svá skutková zjištění.¹¹ Tuto formulaci Nejvyššího soudu nelze označit za zrovna zdařilou, neboť může navozovat dojem, že shodná tvrzení vstupují do procesu dokazování. Institut shodných tvrzení je však pojat jinak, a sice že shodná tvrzení by až na výjimky neměla vůbec podléhat procesu dokazování.¹² S tím úzce souvisí otázka, nakolik jsou na jedné straně soud a na druhé straně účastníci řízení shodnými tvrzeními vázáni.

2.3 Vázanost soudu shodnými tvrzeními

Na základě gramatického výkladu by bylo možné z § 120 odst. 3 OSŘ dovodit, že soud není shodnými skutkovými tvrzeními vázán, je však otázkou, zdali je tento výklad správný.

Podle Ústavního soudu institut shodných tvrzení účastníků má podobný účel jako institut dokazování, a proto je soud povinen ze shodných tvrzení v zásadě vyjít. Pokud tak neučiní, musí svůj postup řádně odůvodnit, jinak zatíží své rozhodnutí vadou, která je ve svém důsledku nepřipustným porušením práva na spravedlivý proces.¹³

Podle dovolacího soudu shodná tvrzení účastníků nejsou pro soud závazná v tom smyslu, že by je nemohl učinit předmětem dokazování. Zejména tam, kde rozhodnutí soudu má být v souladu s hmotným právem kogentní povahy, musí být soudu umožněno, aby prostřednictvím dokazování ověřil pravdivost těchto tvrzení, která ostatně mohou být účastníky od-

Havlíček Brain Team, 2014, 601 s. ISBN 978-808-7109-465. S. 288.

⁸ Srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2012, sp. zn. 32 Cdo 622/2011 (C 12129), nebo rozsudek ze dne 29. 7. 2003, sp. zn. 32 Odo 931/2002 (C 2065).

⁹ Srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1478/2002 (R 76/2003).

¹⁰ Srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1478/2002 (R 76/2003), nebo

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2924/2012.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 408/2003 (C 2083). Viz také JIRSA, Jaromír. § 120. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: Kniha II. § 79 – 180*. 1. vydání. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 601 s. ISBN 978-808-7109-465. S. 287.

¹² Srovnej MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 233 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 184. ISBN 80-210-1628-0. S. 222n.

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. I. ÚS 386/12 (N 21/68 SbNU 265).

volána v průběhu dalšího řízení. Má-li soud pochybnost o tom, zda jsou shodná tvrzení účastníků řízení dostatečným podkladem pro spolehlivé objasnění skutkového stavu, uplatní se plně břemeno tvrzení a břemeno důkazní.¹⁴

Obdobně podle Bureše shodná tvrzení účastníků nejsou pro soud závazná v tom ohledu, že by je nemohl učinit předmětem dokazování. To platí zejména pro rozhodnutí, která mají být v souladu s kogentními hmotněprávními normami. Naproti tomu by soud v zásadě neměl provádět dokazování o skutečnostech, jimiž je určena skutková podstata hmotněprávní normy dispozitivní povahy.¹⁵

Podle Svobody nelze § 120 odst. 3 OSŘ vykládat tak, že si soudce může „svévolně“ vybrat, zda shodná tvrzení účastníků přijme, nebo naopak nepřijme za svá. Na základě systematického výkladu OSŘ vyplývá, že shodná tvrzení účastníků soud může zpochybnit jen velmi výjimečně. Ve sporných řízeních, kde břemeno tvrzení a břemeno důkazní leží výlučně na účastnících, by soud sám od sebe shodná tvrzení stran zpochybňovat svou vlastní důkazní aktivitou neměl. Naopak v nesporných řízeních, kde je soud povinen zjišťovat materiální pravdu, soud shodná tvrzení zpochybnit může, ale jen tehdy, když je zřejmé, že shodná tvrzení jsou v rozporu s dosud provedenými či zajištěnými důkazy a zároveň i s „veřejným“ zájmem, aby vyšel najevo skutečný stav věci.¹⁶

Ačkoliv podle Jirsy může soud vzít za shodná tvrzení účastníků, v zásadě tak činit má, ledaže se strany shodnou na něčem, co se přičí realitě, spravedlnosti a dobrým mravům. Poté by soudce měl na shodná tvrzení nehlédět a provést k nim dokazování. Procesní předpis zde upravuje tzv. fikci pravdivosti shodných tvrzení.¹⁷

Podle Macura navozuje sice text zákona dojem, že soud není shodnými tvrzeními účastníků řízení vázán, ale je třeba § 120 odst. 3 OSŘ vykládat v souladu s účelem zákona, kterým bylo zdůraznění projednací zásady. Macur proto zdůrazňuje, že soud je v zásadě shodnými prohlášeními vázán s výjimkou

situací, které jsou v zahraničí považovány za výjimky z vázanosti soudu doznáním.¹⁸ V první řadě by soud neměly zavazovat skutkové přednesy stran, které vedou k porušování nebo k obcházení kogentních norem hmotného práva. Tomu je například tehdy, když účastníci předstírají dopravní nehodu, aby dosáhli na vyplacení pojistného plnění, či se snaží obcházet neplatnost právních jednání. Kdyby totiž účastníkovi civilního řízení byla přiznána na základě shodných skutkových přednesů stran soudní ochrana, která je v rozporu s hmotněprávními kogentními normami, nesloužil by civilní proces ochraně skutečných soukromých subjektivních práv, ale umožňoval by hrubé zneužití práva, což je v rozporu s jeho funkcí ochrany právního řádu. V druhé řadě se jedná o případy, kdy sice shodná skutková tvrzení stran nevybočují z mezí hmotněprávních dispozičních oprávnění, ale strany se jimi snaží dosáhnout hmotněprávních účinků, jichž by jinak mohly dosáhnout jen zvláštním soukromoprávním jednáním. Podle Macura totiž strany v civilním řízení disponují procesními právy, nikoliv však skutečnostmi.¹⁹

Z výše uvedených názorů se lze přiklonit ke stanovisku Macura, jehož výklad je beze sporu nejsostifikovanější a zároveň nejpřesvědčivější, když své závěry dovozuje z klasického pojetí doznání v zahraničí a jeho vazby na zásadu projednací. Naopak je třeba striktně odmítnout názory, které dovozují, že shodná tvrzení nejsou pro soud závazná či naopak jsou pro soud vázána za každých okolností. Tyto názory pramení z nepochopení významu institutu shodných tvrzení a jeho role v civilním soudním řízení. Soud má být totiž shodnými tvrzeními v zásadě vázán vyjma některých mimořádných situací, např. zmiňovaného narušování kogentních norem hmotného práva. Tyto výjimky by měly být řádně upraveny zákonem, pokud tomu tak nyní není, je třeba, aby byla právní úprava alespoň dotvořena rozhodovací praxí soudů, které stanoví konkrétní podmínky vázanosti.

2.4 Vázanost stran shodnými tvrzeními

Dále je otázkou, nakolik jsou shodnými tvrzeními vázáni sami účastníci řízení. Podle rozhodovací praxe dovolacího soudu vznesou-li účastníci shodná skutková tvrzení ve smyslu § 120 odst. 3 OSŘ, nemá to za následek, že by byli těmito tvrzeními v řízení

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2924/2012.

¹⁵ BUREŠ, Jaroslav. § 120 [Důkazní povinnost]. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9. S. 866n.

¹⁶ SVOBODA, Karel. Limity aktivního dokazování soudem. Může si soud v civilním řízení dokazovat, co chce?. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 15, s. 562. ISSN 1210-6410.

¹⁷ JIRSA, Jaromír. § 120. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: kniha II. § 79 – 180*. 1. vydání. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 601 s. ISBN 978-808-7109-465. S. 286.

¹⁸ K doznání v podrobnostech viz dále.

¹⁹ MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 233 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 184. ISBN 80-210-1628-0. S. 222–227. Taktéž MACUR, Josef. Význam shodných tvrzení procesních stran pro zjištění skutkového stavu v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 1997, roč. 5, č. 2, s. 49. ISSN 1210-6410.

před soudem prvního stupně vázání; pokud jeden z nich později vznáší námitku, která správnost tohoto tvrzení zjevně vylučuje anebo pokud toto tvrzení výslovně popře, musí se soud tímto jeho pozdějším projevem zabývat a nemůže bez dalšího považovat tvrzení účastníků i nadále za shodná.²⁰

V rozsudku ze dne 21. 3. 2013, sp. zn. 26 Cdo 3244/2012, se Nejvyšší soud s uvedenými závěry ztotožnil, nicméně k tomu dodal, že pokud byla určitá tvrzení mezi účastníky shodná až do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně, jsou způsobilým podkladem, z něhož může čerpat svá skutková zjištění významná pro právní posouzení věci, a proto shodná tvrzení již nelze úspěšně zpochybnit v odvolacím řízení odvolací námitkou, která vylučuje správnost skutkového tvrzení, jež bylo až doposud mezi účastníky shodné. Důvod spatřoval dovolací soud v tom, že soud prvního stupně nijak procesně nepochybil, jestliže v souladu se zákonem vzal shodná tvrzení účastníků za svá skutková zjištění. Toto rozhodnutí ovšem nebylo přijato k publikaci ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek, a to z důvodu obav, že by shodná tvrzení již vůbec nebyla zpochybnitelná.

Domnívám se, že je zcela nepřijatelné, aby shodná tvrzení účastníky řízení nezavazovala, především pak tu osobu, v jejíž neprospěch tato tvrzení jsou. Co se týče odvolacího řízení, není správně striktně odmítnout odvolání shodných tvrzení, ale na druhou stranu není ani správné, aby tato tvrzení byla bez dalšího odvolatelná. Tvrzení by měla v zásadě zavazovat a z tohoto pravidla by měly být úzce stanovené výjimky.

Část procesualistiky řešila problematiku shodných tvrzení ve vztahu ke koncentraci řízení. Podle Svobody může účastník řízení sice od původně shodného tvrzení odstoupit, ale jen do doby než nastane koncentrace řízení. Žalovaný by se totiž mohl koncentraci vyhnout tak, že by veškerá svá tvrzení až na jedno učinil nespornými a při následujícím soudním roku by svá shodná tvrzení vzal zpět. Koncentrace je však koncipována jako objektivní institut, který nesmí být závislý na konání některé ze stran sporu.²¹ Je-li podle Jirsy po vzniklé fikci pravdivosti prohlášení o nespornosti odvoláno a mezitím nastala koncentrace řízení,

jde o nepřipustnou novotu.²² I zde zastávám názor, že by se na nepřipustnost odvolání shodných tvrzení nemělo nahlížet striktně (až formalisticky), nýbrž odvolání shodných tvrzení by za ztížených podmínek by se mělo připustit. Nikdy se totiž nesmí zapomínat na to, že rychlost řízení, již má koncentrace řízení napomoci, je jen jedním s cílů civilního procesu, přičemž hlavním cílem civilního procesu je vydání spravedlivého rozhodnutí ve věci, které bude vycházet z náležitě zjištěného skutkového stavu.

2.5 Uplatnění shodných tvrzení

V souvislosti s účinky shodných tvrzení bylo třeba vyřešit otázku, v jakých řízeních může soud vzít za svá shodná tvrzení účastníků řízení. Winterová uvádí, že soud v rámci civilního sporného řízení se může spolehnout na účastníky řízení a vyjít z jejich shodných tvrzení, kdežto v nesporných řízeních tak soud činit nemá, neboť má činit vše pro to, aby se dobral skutečného stavu věci.²³

Naopak podle Svobody se institut shodných tvrzení uplatní jak v řízení sporném, tak v řízení nesporném, přičemž rozdíl bude spočívat v rozsahu možnosti soudu prověřovat správnost shodných tvrzení dokazováním.²⁴ Podle Jirsy neplatí fikce pravdivosti shodných tvrzení jen pro řízení sporná, takže v nesporných řízeních může soud vzít za svá shodná tvrzení účastníků, přestože je povinen skutkový stav pečlivě vyšetřit, například v zájmu nezletilého dítěte.²⁵ Obdobně i Bureš dospívá k závěrům, že se institut shodných tvrzení může uplatnit, jak v řízení sporném, tak v řízení nesporném.²⁶

Nejvyšší soud se sice výslovně nesporným řízením nezabýval, připustil však shodná tvrzení v rámci říze-

²⁰ Srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3251/2006 (publikovaný v časopise Právní rozhledy 2008, č. 16, str. 601), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2009, sp. zn. 26 Cdo 4348/2008. Obdobně BUREŠ, Jaroslav. § 120 [Důkazní povinnost]. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9. S. 867.

²¹ SVOBODA, Karel. *Nové instituty českého civilního procesu*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 239 s. ISBN 978-80-7357-223. S. 63.

²² JIRSA, Jaromír. § 120. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: Kniha II. § 79 – 180*. 1. vydání. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 601 s. ISBN 978-808-7109-465. S. 288.

²³ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2011, 712 s. ISBN 978-807-2018-420. S. 76 a 255.

²⁴ SVOBODA, Karel. Limity aktivního dokazování soudem. Může si soud v civilním řízení dokazovat, co chce?. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 15, s. 562. ISSN 1210-6410.

²⁵ JIRSA, Jaromír. § 120. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: Kniha II. § 79 – 180*. 1. vydání. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 601 s. ISBN 978-808-7109-465. S. 288.

²⁶ BUREŠ, Jaroslav. § 120 [Důkazní povinnost]. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9. S. 866.

ní podle části V. OSŘ, neboť podle dovolacího soudu se subsidiárně aplikují části I. až IV OSŘ, z nichž se nepodává, že by měla být v řízení podle části V. OSŘ bezvýhradně uplatněna zásada materiální pravdy.²⁷

V zahraničí se institut doznání běžně aplikuje jen v řízeních ovládaných zásadou projednací, a proto i u nás by se měl institut shodných tvrzení aplikovat v zásadě jen ve sporném řízení, a proto je třeba názory autorů, kteří shodná tvrzení připouštějí i v nesporném řízení, striktně odmítnout. Nejspíše se zde jedná o nepochopení institutu shodných tvrzení, neboť tento institut má plnit obdobnou roli jako soudní doznání, tedy určit okruh skutečností, které dokazování v zásadě vůbec nepodléhají. Oproti tomu pokud se v nesporném řízení účastníci shodnou na určitých tvrzeních, může z nich soud sice zcela jistě za účelem zjištění skutkového stavu vyjít, ale tato shodná tvrzení vstupují do procesu dokazování. To znamená, že soudce je povinen tato shodná tvrzení hodnotit i v souvislosti s dalšími provedenými důkazy a skutečnostmi, které vyšly v řízení najevo, a pokud soudce chce na shodných tvrzeních postavit své rozhodnutí, měl by být přesvědčen i o jejich pravdivosti.

3 Doznání v německém a rakouském civilním procesu

Doznání je klasickým institutem civilního sporného řízení uplatňovaný nejen v německy mluvících zemích, ale i na našem území až do nabytí účinnosti středního občanského soudního řádu. Institut doznání vychází ze zásady projednací a hraje důležitou roli při shromažďování skutkového stavu nezbytného pro rozhodnutí ve věci. Pokud jsou totiž tvrzené skutečnosti sporné, vyžadují důkaz. Potřeba důkazu však odpadá v případě učiněného soudního doznání.

Podle Blomeyera tkví podstata vyloučení dokazování nesporných tvrzení v tom, že se zkoumání skutkových tvrzení obdobně jako zkoumání právních tvrzení žalobce může konat pouze tehdy, když se o nich strany přou. Německý ZPO z roku 1877 (dále jen „dZPO“) tak v rámci projednací zásady účastníkům ukládá odpovědnost, aby se rozhodli, v jakém rozsahu chtějí sporem vyvolat objasňovací činnost soudu.²⁸

Jauernig definuje doznání jako projev (procesní úkon) strany, kterým potvrzuje skutková tvrzení protistrany nebo je označuje jako nesporná. Doznání může být učiněno jak ze strany žalovaného ve vztahu

k tvrzením žalobce, tak i naopak ze strany žalobce k tvrzením žalovaného.²⁹ Blomeyer definuje doznání jako tvrzení strany, že jí nepříznivá tvrzení protistrany jsou pravdivá, takže s nimi souhlasí. Tvrzení oponenta však nemusí být nutně jako pravdivé označeno, nýbrž postačuje, aby nebylo účastníkem rozporováno.³⁰

Podle Faschinga je doznání jednostranné před soudem nebo v přípravném řízení podané prohlášení strany, že skutková tvrzení protistrany jsou platná. Svou podstatou se jedná o dispoziční procesní jednání, kterým strana sděluje svou znalost o skutkovém stavu (projev vědomosti). Pokud vyjadřuje toto jednání i vůli tvrzení doznat, jedná se o projev vůle. Pro účinky doznání však není rozhodující, zda si je strana účinků doznání vědoma.³¹

3.1 Předmět doznání

Předmětem doznání mohou být pouze skutková tvrzení, nikoliv však zkušenostní věty³² či právní hodnocení protistrany, proto ani subsumpce skutkového stavu pod právní normu, ani právní kvalifikace. Důvodem pro odmítnutí doznání právního hodnocení je skutečnost, že soud zná právo (*iura novit curia*).³³ I když se striktně vzato může doznání vztahovat jen na skutková tvrzení druhé strany, z nichž jsou odvozena jednotlivá práva, německá procesualistika připouští určité výjimky, a to za situace, kdy předmětem doznání jsou jednoduché, všeobecně používané právní pojmy a straně je jasný jejich význam, například

²⁹ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 137. Obdobně SCHILKEN, Eberhard. *Zivilprozeßrecht*. 1. vyd. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1992, 598 s. Academia iuris. ISBN 34-522-2105-9. S. 240, marg. č. 418.

³⁰ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. S. 336.

³¹ FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 445, marg. č. 839.

³² Ne všichni s tím souhlasí, např. Fasching ovšem uvádí, že i zkušenostní věty mohou být předmětem doznání, ale jen tehdy, jsou-li požadovány k získání skutkového stavu. FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 445, marg. č. 840.

³³ SCHILKEN, Eberhard. *Zivilprozeßrecht*. 1. vyd. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1992, 598 s. Academia iuris. ISBN 34-522-2105-9. S. 240, marg. č. 419.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4225/2013, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 2015, sp. zn. 28 Cdo 2877/2013.

²⁸ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 336.

koupě, nájem vlastnictví. V těchto případech může být existence právního vztahu doznána, aniž by bylo třeba dřívějšího rozložení skutkového tvrzení na jednotlivé právo zakládající skutková tvrzení. Přípustným je například doznání žalovaného, že poškodil věc ve vlastnictví žalobce, kterou žalobci prodal.³⁴ Podle Schilkena je rovněž u těžších právních pojmů doznání přípustné, pokud je si doznávající strana vědoma jejich významu. Obdobně je pak třeba postupovat u prejudiciálních právních vztahů, protože v tomto ohledu by bylo možné uznání mezitímní určovací žaloby. Ve zbytku je však třeba § 288 odst. 1 dZPO opatrně aplikovat, aby tak nedocházelo k nahrazování právní kvalifikace, která náleží výhradně soudu.³⁵ Naopak podle Faschinga ve vztahu k rakouskému ZPO z roku 1895 (dále jen „öZPO“) nemohou být prejudiciální otázky předmětem doznání, neboť práva v zásadě nejsou předmětem doznání, nýbrž pouze předmětem uznání. Předmětem doznání však mohou být skutečnosti, které prejudiciální právní vztahy zakládají.³⁶

Jelikož se doznání vztahuje jen na skutková tvrzení, nedochází doznáním k tomu, že by žalobní nárok byl po právu. Ačkoliv tedy žalovaný dozná žalobcem tvrzené skutečnosti, může navrhnout zamítnutí žaloby pro její nedůvodnost nebo může uplatnit námitky proti návrhu. V případě, že se účastník řízení shoduje s protistranou v právním hodnocení, nejedná se již o doznání, nýbrž v případě žalovaného o uznání nároku a v případě žalobce o vzdání se nároku.³⁷

Doznání se vztahuje pouze na tvrzení, která jsou pro účastníka řízení nepříznivá, to znamená, že ohledně nich tíží protistranu důkazní břemeno.³⁸

3.2 Náležitosti doznání

Podle německé právní úpravy doznání nemá předepsanou formu, ale podle § 288 odst. 1 dZPO může být učiněno při ústním jednání nebo do soudního protokolu dožádaného či zmocněného soudu. Na písemné prohlášení je třeba mimo písemné řízení podle § 128 odst. 2 a 3 dZPO nahlížet jako na oznámení doznání. V pochybnostech je třeba zkoumat, zdali bylo doznání ve smyslu § 288 dZPO dáno.³⁹ Podle § 288 odst. 2 dZPO nejsou účinky doznání vázány na přijetí, a to jak soudem, tak druhou stranou sporu. Pro účinky doznání se nevyžaduje užití slov „doznání“ či „doznávám“ apod.⁴⁰ Doznání se přirozeně nemusí vztahovat na všechna tvrzení protistrany, ba naopak k úplnému doznání dochází zřídka. Zřídka se však také stává, že účastník řízení popře veškerá tvrzení protistrany.⁴¹

Podle rakouské právní úpravy může být soudní doznání učiněno během ústního jednání nebo při přípravě řízení nebo do protokolu dožádaného nebo pověřeného soudu. K účinkům doznání se nevyžaduje souhlas druhé strany sporu (§ 266 öZPO). K doznání se přitom vyžaduje způsobilost jednat před soudem, přičemž doznání může být učiněno nejen účastníkem, nýbrž i jeho zástupcem. Účastník má přitom možnost doznání svého zástupce ihned po jeho učinění odvolat.⁴²

Německou procesualistikou není zcela jednotně nenahlíženo na otázku, zda doznání může být učiněno při výslechu strany. Například Jauernig a Blomeyer tuto možnost odmítají, neboť výslech strany podléhá volnému hodnocení důkazů ze strany soudu.⁴³

³⁴ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 137.

³⁵ SCHILKEN, Eberhard. *Zivilprozessrecht*. 1. vyd. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1992, 598 s. Academia iuris. ISBN 34-522-2105-9. S. 240, marg. č. 419.

³⁶ FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 445, marg. č. 840.

³⁷ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 137.

³⁸ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. S. 336. Obdobně FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 446, marg. č. 841.

³⁹ SCHILKEN, Eberhard. *Zivilprozessrecht*. 1. vyd. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1992, 598 s. Academia iuris. ISBN 34-522-2105-9. S. 240n, marg. č. 420.

⁴⁰ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 138.

⁴¹ Tamtéž, s. 136.

⁴² FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 445, marg. č. 839.

⁴³ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 138. Obdobně BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 337.

3.3 Druhy doznání

3.3.1 Soudní a mimosoudní doznání

Zahraniční procesualistika rozpoznává více druhů doznání. V první řadě se doznání člení na soudní a mimosoudní. Soudním doznáním se rozumí doznání nepříznivých skutečností oponenta v rámci probíhajícího soudního řízení, které má významné důsledky, neboť tyto skutečnosti se v zásadě nedokazují. Naproti tomu mimosoudním doznáním se rozumí prohlášení o nesporných skutečnostech učiněných mimo probíhající soudní řízení, například v právních jednáních stran před procesem, v dopisech, ale také soudní doznání v jiných soudních řízeních. Takové prohlášení nemá účinky doznání pro probíhající řízení, a proto takto „doznané“ skutečnosti podléhají dokazování (svědeckou výpovědí, listinou) a volnému hodnocení důkazů soudem. Tato doznání však mají význam určité indicie.⁴⁴

3.3.2 Výslovné a konkludentní doznání

Podle rakouské právní úpravy může být doznání učiněno buď výslovně, nebo konkludentně (§ 267 öZPO). Podstatou konkludentního doznání je, že strana ve svém skutkovém přednesu výslovně skutkové přednesy protistrany nerozporuje a opačná tvrzení neuvádí, nýbrž k nim ničeho neuvádí nebo o skutkovém stavu ničeho neví nebo uvádí svá tvrzení, která s tvrzeními oponenta mohou být v souladu. Jestli však v takovém chování strany je učiněno soudní doznání, musí posoudit soudce přihlížející pečlivě k veškerému obsahu odpůrcova přednesu. Soud má přitom přihlížet k obecným zásadám výkladu konkludentního jednání. Konkludentní soudní doznání může být odvozeno jen z výslovných tvrzení strany ke skutkovému stavu, nikoliv z pouhého mlčení nebo z jiného chování strany.⁴⁵

⁴⁴ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 139. Obdobně BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 337. Taktéž FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 446, marg. č. 842.

⁴⁵ FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 446, marg. č. 843.

Oproti rakouské právní úpravě upravuje dZPO kategorii tzv. nerozporovaných tvrzení, která doplňuje kategorií sporných skutečností a skutečností doznaných. Podle § 138 dZPO mají strany povinnost se úplně a pravdivě vyjádřit ke skutkovému stavu, přičemž každá strana má povinnost se vyjádřit k tvrzeným skutečnostem protistrany. Skutková tvrzení, která nejsou výslovně rozporována, jsou považována za nerozporovaná, pokud není z ostatních vyjádření strany zřejmý úmysl je popřít. Nerozporovaná tvrzení mají v německém civilním sporném řízení obdobné účinky jako doznaná tvrzení, nesmějí být tedy předmětem soudního dokazování a soud je musí jako pravdivé převzít. Rozdíl však spočívá v tom, že strany mohou tato nerozporovaná tvrzení rozporovat až do skončení ústního jednání, případně i v rámci odvolání, aniž by přitom musely naplnit zvláštní zákonné předpoklady.⁴⁶ Označení nerozporovaného tvrzení za sporné může být odmítnuto pouze při procesních průtazích; prokázání procesních průtahů je procesním břemenem tížícím stranu sporu, kterou tíží břemeno tvrzení ohledně rozporovaného tvrzení.⁴⁷

Ustanovení § 138 odst. 4 dZPO pak upravuje vyjádření o „nevědomosti“, kterým může účastník jako neznámé rozporovat skutečnosti, které se týkají cizího jednání nebo cizích postřehů. Naopak není možné jako neznámé rozporovat vlastní jednání a předmět vlastního vnímání. V opačném případě bude takové prohlášení nepřipustné, a proto nahlížené jako na doznané. Nemůže-li se strana určitě podle pravdy vyjádřit, musí jednání či postřehy podle zákona jako neznámé napadnout.⁴⁸

3.3.3 Obsahové členění doznání

Doznání lze podle zahraniční právní úpravy také členit podle jeho obsahu. V první řadě se může jednat o „prosté“ doznání, kterým se myslí doznání tvrzení učiněných v řízení protistranou. „Prosté“ doznání předpokládá, že protistrana doznaná tvrzení nevzala zpět.⁴⁹

⁴⁶ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 139.

⁴⁷ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 340.

⁴⁸ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 139.

⁴⁹ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 336.

Dále se může jednat o tzv. anticipované (taktéž předjímané) doznání, které je učiněno ještě před tvrzeními protistrany. Takovéto doznání vyvolá účinky až tehdy, když sama protistrana učiní patřičná skutková tvrzení. Do té doby může být anticipované doznání bez dalšího odvoláno.⁵⁰

Třetím druhem je doznání s dodatky či s omezeními. Podle § 289 dZPO účinky doznání nejsou dotčeny tím, že k doznání strana přidá tvrzení, které obsahuje samostatný prostředek obrany či útoku. Doznání může být učiněno také s výhradou, a proto podle § 289 odst. 2 dZPO bude záležet na konkrétních okolnostech případu, zdali je možné přijat doznání v rozsahu tvrzení protistrany bez ohledu na uplatněné obrany a námitky.⁵¹ Podle § 266 odst. 2 öZPO soud po pečlivém zvážení veškerých okolností posoudí, zda jsou účinky doznání zrušeny dodatky a omezeními doznávajícího.

Omezení doznání může být různého druhu. Za prvé může strana učinit plné doznání ohledně právně významných skutečností, naváže je však na samostatný prostředek obrany nebo útoku, například namítne, že je nárok promlčený. Za druhé může doznávající doznat skutková tvrzení jen částečně, ale k tomu jsou tvrzené skutečnosti, které překážejí vzniku, které nárok ruší nebo které právní účinky nároku odnímají (tzv. kvalifikované doznání). Například žalovaný dozná, že si zapůjčil peníze, ale k tomu dodá, že je již vrátil.⁵²

Zvláštní případ doznání s omezeními tvoří tzv. motivované popření (*negatio per positionem*), kdy soudní doznání se vztahuje jen na některé znaky skutkové podstaty, které samy nepostačují ke vzniku nároku a které společně s dalšími tvrzeními mají jiný význam. Například při žalobě na vydání věci žalovaný sice uvede, že věc převzal, zároveň však uvede, že se jednalo o dar.⁵³ Motivované popření má podle Blomeyera význam pro důkazní břemeno, neboť u motivovaného popření zůstává protistrana zatížena důkazním břemenem ohledně celé skutkové podstaty, kdežto ve zbylých případech doznání s omezeními

a dodatky je doznána celá skutková podstata, a doznávající nese důkazní břemeno ohledně jí uplatněného dodatku či omezení.⁵⁴

3.4 Účinky doznání vůči soudu

Učiněné doznání vede k tomu, že doznané skutečnosti nesmějí být předmětem dokazování. To ovšem neznamená, že by soud doznáním skutečností poskytl důvěru, nýbrž toliko musí doznané skutečnosti položit za základ rozhodnutí a nakládat s nimi jako s pravdivými. Doznané skutečnosti jsou tak pro soud závazné, a to i kdyby byl soudce přesvědčen o opaku. Může sice strany poučit o svých pochybnostech, ale nemůže své přesvědčení postavit na místo jejich tvrzení nebo je podpořit provedením důkazu, neboť to odpovídá odpovědnosti stran za zjištění skutkového stavu podle projednací zásady.⁵⁵

To ovšem podle Jauerniga neplatí bezvýjimečně. Doznání má účinky jen v rámci řízení ovládaném projednací zásadou, nikoliv v řízení ovládaném zásadou vyšetřovací. Dále doznání nemá účinky, pokud je nesmyslné, odporuje-li obecně známým zkušenostním větám nebo zpochybňuje-li údaje veřejných listin.⁵⁶ Podle Blomeyera nezavazuje soud doznání, kterým strany souhlasně obcházejí kogentní předpisy hmotného práva. Stejně tak soud ani strany nezavazuje úmyslně nepravdivé doznání, pokud strany nemohou disponovat sporným právním vztahem.⁵⁷

Také podle rakouského práva je soudce učiněným doznáním obvykle vázán a musí je vzít za základ svého rozhodování. Podle Faschinga má doznání ulehčit vedení sporu, nikoliv však zmařit zjištění skutkového stavu, a proto je doznání zcela neúčinné ve vztahu ke skutkovému stavu, který je všeobecně znám, jehož opak je soudu znám z úřední činnosti, který je třeba zkoumat a uplatnit z úřední povinnosti, jehož nesprávnost byla v probíhajícím sporu na základě dosavadního dokazování již soudcem jasně prokázána, nebo které jsou zjištěny pravomocným trestním rozhodnutím nebo je lze připočíst trestnému činu. Jelikož účinky doznání mohou zabránit uplatnění zásady materiální pravdy a mohou vést ke smluvenému procesu, jsou účinky doznání ze zákona vyloučeny v řízeních ovládaných vyšetřovací zásadou (napří-

⁵⁰ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 336.

⁵¹ SCHILKEN, Eberhard. *Zivilprozeßrecht*. 1. vyd. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1992, 598 s. Academia iuris. ISBN 34-522-2105-9. S. 241, marg. č. 420n. Obdobně LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 138.

⁵² FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 447, marg. č. 846.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 338.

⁵⁵ Tamtéž, s. 339.

⁵⁶ LENT, Friedrich. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 16. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1972, xvi, 304 s. ISBN 34-060-3564-7. S. 138n.

⁵⁷ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 339.

klad řízení o určení neexistence manželství či řízení o určení otcovství).⁵⁸ Faschingovu myšlenku je třeba interpretovat tím způsobem, že soud může i v řízeních ovládaných vyšetřovací zásadou z doznání vyjít, není však učiněným doznáním vázán.

3.5 Vázanost stran doznáním a možnost jeho odvolání

Co se týče stran, zavazuje podle německé procesualistiky doznání stranu, která učinila doznání, naopak nezavazuje protistranu, která může jí příznivé tvrzení vzít zpět, čímž odpadne vázanost doznáním. Odvolat doznání může doznávající strana kdykoliv se souhlasem protistrany. Bez tohoto souhlasu jen za kumulativního splnění dvou podmínek podle § 290 dZPO. Strana může odvolat doznání, pokud prokáže, že doznání neodpovídá pravdě a že bylo učiněno v omylu.⁵⁹ Pod případ § 290 dZPO spadají veškeré případy omylu včetně lstivého podvodu, vyhrožování. Naopak úmyslné uvádění nepravdy není odvolatelné, což je přímý důsledek porušení povinnosti pravdivosti.⁶⁰ Mimoto může strana v termínu doznání odvolat nebo korigovat doznání jejího procesního zástupce nebo pomocníka.⁶¹

Rakouská právní úprava upravuje odvolání doznání poněkud odlišně. Doznání může být odvoláno výslovně nebo konkludentně, nicméně jen v řízení před soudem prvního stupně, a to pouze do ukončení ústního jednání. V rámci odvolacího řízení nemůže být doznání odvoláno, neboť by to odporovalo zákazu uvádění nových skutečností. Odvolání samo o sobě neruší účinky doznání, nýbrž závisí na volné úvaze soudu, zda a v jakém rozsahu bude považovat odvolané doznání za neúčinné.⁶²

4 Porovnání institutu doznání a institutu shodných tvrzení

Ačkoliv institut shodných tvrzení, uplatňující se v českém právu, a institut doznání, uplatňující se v zahraničí, mají sloužit k obdobnému účelu, ve skutečnosti se tyto dva instituty ne zrovna nevýznamně rozcházejí. Rozdíly jsou ostatně patrné již na první pohled. Zatímco zahraniční úprava se doznání podrobněji věnuje v § 266 a 267 dZPO, resp. v § 288 – 290 dZPO a k tomu ještě v Německu přistupuje institut nerozporovaných tvrzení podle § 138 dZPO, česká právní úprava civilního řízení upravuje shodná tvrzení stran jen v jediném ustanovení – § 120 odst. 3 OSŘ, podle něhož „soud může též vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků“. Stručnost české právní úpravy pak nutně vede k tomu, že problematika nesporných skutečností je dotvářena judikaturou, případně právní vědou, nicméně závěry judikatury i procesualistiky ne zcela odpovídají klasickému pojetí doznání v zahraničí. Tím samozřejmě nemá být řečeno, že zahraniční výklad je jediný možný, nicméně je vhodné se zamyslet nad důvody, proč je institut doznání v zahraničí výše uvedeným způsobem upraven a vykládán.

Rozdíly ve výkladu právní úpravy přitom vyplývají již z definice. Zatímco zahraniční procesualistika je ujednocena v tom, že doznání je dispozičním procesním úkonem, v jehož důsledku jsou doznaná tvrzení vyňata z procesu dokazování, česká procesualistika shodná tvrzení jednotně nevykládá. Nemálo autorů, jakož i soudní judikatura totiž zjevně inklinují k takovému výkladu, že shodná tvrzení jsou taková tvrzení, v nichž se účastníci řízení shodují, a proto institut shodných tvrzení může být uplatněn nejen ve sporném řízení, ale i v řízení nesporném, přičemž podle těchto autorů soud ani strany nejsou těmito tvrzeními vázáni. Zde se však podle mého názoru projevuje hrubé nepochopení tradičního institutu doznání.

Právní úpravy se pak liší i v tom, jaká tvrzení mohou být označena jako shodná. Podle německé úpravy musí být doznání učiněno výslovně, nicméně dZPO zná ještě institut nerozporovaných tvrzení, což jsou veškerá tvrzení, která nebyla druhou stranou popřena. Rakouská právní úprava oproti tomu sice institut nerozporovaných tvrzení nezná, upravuje však konkludentní doznání. Česká procesualistika v současnosti zpravidla akceptuje toliko shodná tvrzení učiněná výslovně, je však otázkou, zdali nepřipustit i konkludentní shodná tvrzení. Ačkoliv se v minulosti vedla diskuze o tom, zdali by neměla být převzata německá koncepce připouštějící nerozporovaná tvrzení, tuzemští autoři se většinou shodují na tom, že to není možné, neboť německá právní úprava na rozdíl od tuzemské výslovně stanovuje fikci, že nerozporovaná tvrzení nemají podléhat dokazování a soud je má převzít za základ svého rozhodnutí (§ 138 dZPO).

⁵⁸ FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 449, marg. č. 851.

⁵⁹ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 338n.

⁶⁰ SCHILKEN, Eberhard. *Zivilprozeßrecht*. 1. vyd. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1992, 598 s. Academia iuris. ISBN 34-522-2105-9. S. 241, marg. č. 421.

⁶¹ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 338n.

⁶² FASCHING, Hans Walter. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2., überarbeitete und erg. Aufl. Wien: Manz, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7. S. 448, marg. č. 848.

Právní úpravy se naopak shodují v tom, že předmětem doznání v zásadě mohou být jen skutková tvrzení druhé strany, které je pro doznávající osobu nepříznivé, tedy druhou stranu ohledně ní jinak tíží důkazní břemeno. Jistý rozdíl lze spatřovat v tom, že zahraniční právní úpravy připouštějí, aby v rámci doznání šlo používat jednoduché právní pojmy jako vlastnictví, koupě, nájem etc., u nichž nemá doznávající strana pochyb o tom, co znamenají.

Jak již bylo uvedeno, další rozdíl spočívá v tom, že se institut doznání vztahuje jen na řízení ovládané zásadou projednací, nezavazuje však soud v rámci zásady vyšetřovací. Česká procesualistika na rozdíl od toho uznává uplatnění shodných tvrzení i v rámci nesporných řízení, přičemž alespoň akceptuje širší soudní přezkum. Nadto se podle Nejvyššího soudu akceptují shodná tvrzení i v rámci řízení podle části V. OSŘ.

Další rozdíly lze spatřovat v otázce závaznosti doznání, resp. shodných tvrzení jak pro účastníky řízení, tak pro soud. Zahraniční procesualistika zdůrazňuje, že soud je učiněným doznáním vázán, ledaže je řízení ovládáno zásadou vyšetřovací, je nesmyslné, odporuje-li obecně známým zkušenostním větám nebo zpochybňuje-li údaje veřejných listin. Soud pak může doznání přezkoumávat, má-li doznání vést k obcházení norem kogentní povahy, jedná-li se o úmyslně nepravdivé doznání či nemohou-li strany disponovat sporným právním vztahem.⁶³ Názory tuzemské procesualistiky na závaznost shodných tvrzení podle § 120 odst. 3 OSŘ se do značné míry různí. Zatímco podle dovolacího soudu shodná tvrzení nemohou vázat soud v tom, aby je učinil předmětem dokazování, podle Svobody či Jirsy by soud neměl až na výjimky nikdy shodná tvrzení stran zpochybňovat. Lze se přiklonit k názoru Macura, podle něhož je soud až na výjimky akceptované v zahraničí v rámci institutu doznání shodnými tvrzeními stran vázán. V této souvislosti je možné vyjádřit povzdech nad tím, co již v roce 1997 vyjádřil Macur, tedy že má být na jisto postaveno, co má být předmětem dokazování a co nikoliv, neboť je sice vhodné poskytnout soudu dostatečný prostor v rámci dokazování, především pak při hodnocení provedených důkazů, naopak však není vhodné soudu poskytnout prostor v tom, aby si mohl volit, které skutečnosti dokazování podléhat budou a které naopak nikoliv.⁶⁴ Tomu však současná právní úprava dlouhodobě neodpovídá.

Dalším a tentokrát zcela zásadním rozdílem je otázka závaznosti doznání a shodných tvrzení pro účastníky řízení. Zatímco v Německu se akcep-

tuje, že strana může vzít své doznání zpět jen zcela výjimečně, a to zpravidla jen za naplnění dvou předpokladů, když prokáže nesprávnost svého tvrzení a zároveň když prokáže, že byla uvedena v omyl, a zatímco v Rakousku odvolání doznání samo o sobě neznámá, že doznání nebude vyvolávat účinky, nýbrž bude záležet na uvážení soudu, česká právní úprava umožňuje, aby kterákoliv ze stran shodná tvrzení kdykoliv označila za sporná. To však může vést stranu k jednání, kterým bude mařit účel řízení, a proto se domnívám, že by se měl výklad § 120 odst. 3 OSŘ jednoznačně inspirovat jednou či druhou zahraniční úpravou, a na základě toho by se mělo dovodit, že účastník řízení, který svým tvrzením označí tvrzení protistrany, ohledně něhož protistranu tíží důkazní břemeno, je svým doznáním zásadně vázán a může jej zpochybnit jen výjimečně.

5 Závěrem

Česká právní úprava nesporných tvrzení má zcela zřetelně plnit podobnou funkci jako institut doznání uplatňovaný v Německu či v Rakousku, avšak v praxi tomu tak bohužel není, přičemž závěry zahraniční procesualistiky se jeví v mnoha ohledech vhodnějšími a propracovanějšími. Vzhledem k tomu je zcela namístě, aby se zákonodárce v rámci připravované rekodifikace civilního procesu inspiroval zahraniční úpravou doznání. Mohlo by tak dojít k odstranění řady nejasností a také řady závěrů, které jsou s tradiční úpravou doznání neslučitelné. Dokud však nebude rekodifikace dotažena do zdárného konce, budeme si muset nejspíše vystačit s dosavadní kusou právní úpravou. Nyní se alespoň nabízí, aby tam, kde je pro to přirozeně prostor, soudy tíhly k takovému výkladu, který se bude přibližovat k německému či rakouskému pojetí institutu doznání.

Summary

The article is focused on procedural possibilities of parties in determining disputed and undisputed facts, what is a prerequisite for a proper process of proving. In the first part, there is described Czech legal regulation of undisputed facts. The attention is given especially to defining this legal institute, its object, its requirements and its binding character. In the second part, there is described foreign legal regulation of institute of confession. The attention is given again especially to defining this legal institute, its object, its requirements and its binding character. In the end, there are compared both legal institutes and there are shown the several problems of the current Czech legal regulation.

⁶³ BLOMEYER, Arwed. *Zivilprozessrecht: Erkenntnisverfahren*. 1. vydání. Berlin: Springer-Verlag, 1963, xix, 785 s. Bez ISBN. S. 339.

⁶⁴ MACUR, Josef. Význam shodných tvrzení procesních stran pro zjištění skutkového stavu v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 1997, roč. 5, č. 2, s. 49. ISSN 1210-6410.